זרמים בציונות – דף עבודה

סוף המאה ה-19 – המחצית הראשונה של המאה ה-20 · מהדורה למורה ואחריה דף התלמיד/ה

מהדורה למורה + דף תלמיד/ה

מהדורה למורה – תשובות מצופות

לא זה הדרך

1. מה מבקר הכותב בפעולת חובבי ציון?
הוא מבקר את החיפזון לקנות אדמות ולהקים מושבות בלי לטפל קודם בעיקר – החינוך, הרגש הלאומי והתרבות.
2. מה פירוש 'לבנות לבבות' ו'מרכז רוחני' לפי המקור?
לבנות לבבות – לחנך ולחזק את הזהות והתרבות הלאומית בקרב היהודים; מרכז רוחני – מרכז תרבותי איכותי בארץ ישראל שיקרין על התפוצות ויחזק אותן.
3. השוו בין גישת המקור לבין גישת הציונות המעשית.
הציונות המעשית הדגישה עלייה, התיישבות ורכישת קרקעות כבר עכשיו; גישת המקור (הציונות הרוחנית) מקדימה חינוך ותרבות לבנייה החומרית. המשותף: שתיהן רואות בארץ ישראל מרכז לתחייה הלאומית.

ויכוח בחדר האוכל, 1925

1. זהו את הזרם הציוני שכל אחת מהדמויות מייצגת.
רחל – ציונות סוציאליסטית (תנועת העבודה); משה – ציונות מדינית/רוויזיוניסטית (הכרה בינלאומית וכוח מגן); יעקב – ציונות דתית; שושנה – ציונות רוחנית-תרבותית.
2. מה מלמד המשפט האחרון של המקור על היחסים בין הזרמים?
למרות ויכוחים חריפים, היה בסיס משותף – המטרה הלאומית והעבודה המשותפת בבניין הארץ.
3. בחרו שתי דמויות והסבירו במה דומות עמדותיהן ובמה הן שונות.
לדוגמה: רחל ומשה – שתיהן רוצות בית לאומי ובניין הארץ; רחל מדגישה עבודה עצמית ושוויון חברתי, ומשה מדגיש הכרה בינלאומית וכוח הגנה.

סיבה ותוצאה – פתרון

סיבה	תוצאה
אנטישמיות ופוגרומים במזרח אירופה ומשבר האמנציפציה במערב	צמיחת חיבת ציון והתנועה הציונית
הרצל האמין שרק הכרה בינלאומית תאפשר בית לאומי	פעילות דיפלומטית, הקונגרס הציוני והקמת ההסתדרות הציונית

ויכוח בין המדיניים למעשיים	הצעת הציונות הסינתטית של ויצמן (1907)
רצון לשלב לאומיות עם שמירת מצוות	הקמת תנועת 'המזרחי' (1902)
רעיונות סוציאליסטיים בקרב חלוצי העלייה השנייה	הקמת קבוצות וקיבוצים וההסתדרות הכללית
ביקורת על מדיניות ההנהגה הציונית בשנות ה-20	הקמת הציונות הרוויזיוניסטית בידי ז'בוטינסקי (1925)

ציר זמן – הסדר הנכון

1. ראשית העלייה הראשונה ותנועת 'חיבת ציון' **(1882)**
2. אחד העם מפרסם את המאמר 'לא זה הדרך' **(1889)**
3. הרצל מפרסם את 'מדינת היהודים' **(1896)**
4. הקונגרס הציוני הראשון בבזל **(1897)**
5. הרב ריינס מייסד את תנועת 'המזרחי' **(1902)**
6. ויצמן מציע את 'הציונות הסינתטית' בקונגרס ה-8 **(1907)**
7. הקמת דגניה – הקבוצה הראשונה **(1909)**
8. הקמת ההסתדרות הכללית של העובדים **(1920)**
9. ז'בוטינסקי מייסד את הצה"ר – הציונים הרוויזיוניסטים **(1925)**

לוודא:

- 'לא זה הדרך' של אחד העם – 1889
- הצעת הציונות הסינתטית בקונגרס השמיני – 1907
- ייסוד הצה"ר – 1925

זרמים בציונות – דף עבודה

שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

? שאלת הכוונה: מה איחד את הזרמים השונים בציונות – ומה הבדיל ביניהם בשאלות של דרך, תרבות, דת וחברה?

חלק א' – קוראים ומבינים

הציונות היא התנועה הלאומית של העם היהודי, שביקשה להקים בית לאומי ליהודים בארץ ישראל. כבר מראשיתה היא לא הייתה גוף אחד: כל הזרמים הסכימו על המטרה הכללית – תחייה לאומית של העם היהודי בארץ ישראל – אך נחלקו בשאלות כמו: איך מגיעים לשם? מה יהיה אופייה של החברה? ומה מקומה של הדת ושל התרבות העברית?

הציונות המדינית, שבראשה עמד בנימין זאב הרצל, הדגישה את הצורך בהכרה בינלאומית – 'צ'רטר' – לפני התיישבות רחבה. הרצל כינס את הקונגרס הציוני הראשון בבזל ב-1897 והקים את ההסתדרות הציונית. מולה עמדה הציונות המעשית, שטענה שיש להתחיל מיד בעלייה, ברכישת קרקעות ובהקמת יישובים. ב-1907 הציע חיים ויצמן 'ציונות סינתטית' – שילוב של פעולה מדינית ומעשית.

הציונות הרוחנית, שהוגה המרכזי היה אחד העם (אשר גינצבורג), טענה שהבעיה העמוקה היא משבר התרבות והזהות היהודית. לדעתו יש להקים בארץ ישראל 'מרכז רוחני' שיחדש את התרבות העברית ויקרין על התפוצות. הוא הדגיש חינוך עברי ותרבות, והזהיר מפני מעשים חפוזים.

הציונות הדתית ראתה בשיבה לארץ ישראל מצווה ושילבה בין לאומיות לבין שמירת תורה ומצוות. ב-1902 ייסד הרב יצחק יעקב ריינס את תנועת 'המזרחי'. הרב אברהם יצחק הכהן קוק פיתח השקפה שראתה בציונות, גם החילונית, חלק מתהליך גאולה. מנגד, היו רבנים וחוגים חרדיים שהתנגדו לציונות.

הציונות הסוציאליסטית (תנועת העבודה) שאפה להקים בארץ חברה שוויונית המבוססת על עבודה עצמית. הוגים כמו בער בורוכוב ונחמן סירקין שילבו לאומיות עם סוציאליזם, וא"ד גורדון הדגיש את 'דת העבודה' והחיבור לאדמה. מתנועה זו צמחו הקבוצות והקיבוצים, ההסתדרות הכללית (1920) ומפלגות הפועלים.

הציונות הרוויזיוניסטית, שייסד זאב ז'בוטינסקי ב-1925, דרשה 'לשנות' (לעשות רוויזיה) את מדיניות ההנהגה הציונית: להציב יעד מוצהר של מדינה יהודית משני עברי הירדן, להקים כוח מגן יהודי ולהעדיף את הלאום על פני המעמד. לצידה פעלו 'הציונים הכלליים', שייצגו מעמד ביניים ותמכו ביוזמה פרטית. הוויכוחים בין הזרמים היו חריפים, אך הם גם עיצבו יחד את פני היישוב.

מושגים חשובים

מושג	הסבר
ציונות מדינית	זרם שהדגיש השגת הכרה ואישור בינלאומי (צ'רטר) לבית לאומי לפני התיישבות רחבה.
ציונות מעשית	זרם שהדגיש עלייה, רכישת קרקעות והקמת יישובים בפועל כבר עכשיו.

ציונות סינתטית	שילוב פעולה מדינית ופעולה התיישבותית, כפי שהציע ויצמן ב-1907.
ציונות רוחנית	זרם שראה בארץ ישראל מרכז לתחייה תרבותית ורוחנית של העם היהודי.
ציונות דתית	זרם ששילב לאומיות ושיבה לארץ עם שמירת תורה ומצוות.
ציונות סוציאליסטית	זרם ששאף לחברה שוויונית בארץ ישראל המבוססת על עבודה עצמית.
ציונות רוויזיוניסטית	זרם בהנהגת ז'בוטינסקי שדרש יעד מוצהר של מדינה וכוח מגן יהודי.
צ'רטר	כתב זכויות או אישור רשמי ממעצמה להתיישבות יהודית בארץ ישראל.
מרכז רוחני	רעיון של אחד העם: מרכז תרבותי בארץ ישראל שישפיע על יהודי התפוצות.
דת העבודה	רעיון של א"ד גורדון: העבודה והקשר לאדמה כדרך לחידוש האדם והעם.
הקונגרס הציוני	האספה של נציגי התנועה הציונית; הראשון התכנס בבזל ב-1897.

חלק ב' – מיומנויות

🗓️ סדרו את האירועים לפי הסדר (1 = המוקדם)

אירוע	מספר
ויצמן מציע את 'הציונות הסינתטית' בקונגרס ה-8	
הקונגרס הציוני הראשון בבזל	
ראשית העלייה הראשונה ותנועת 'חיבת ציון'	
הרב ריינס מייסד את תנועת 'המזרחי'	
הרצל מפרסם את 'מדינת היהודים'	
הקמת דגניה – הקבוצה הראשונה	
הקמת ההסתדרות הכללית של העובדים	
אחד העם מפרסם את המאמר 'לא זה הדרך'	
ז'בוטינסקי מייסד את הצה"ר – הציונים הרוויזיוניסטים	

📜 **מקור מעובד לתרגול**

לא זה הדרך

על פי רעיונותיו של אחד העם: אנו ממהרים לקנות אדמות ולהקים מושבות, אבל שוכחים את העיקר. לפני שנבנה בתים, עלינו לבנות לבבות. עם שאיבד את אהבתו לתרבותו ולשפתו לא יחזיק מעמד גם אם תהיה לו אדמה. לכן תחילה יש לחנך, לעורר את הרגש הלאומי ולחדש את התרבות העברית. בארץ ישראל צריך לקום מרכז רוחני, קטן אולי, אבל איכותי, שאורו יגיע אל כל תפוצות ישראל ויחזק אותן.

1. מה מבקר הכותב בפעולת חובבי ציון?

2. מה פירוש 'לבנות לבבות' ו'מרכז רוחני' לפי המקור?

3. השוו בין גישת המקור לבין גישת הציונות המעשית.

מקור דמיוני לתרגול

ויכוח בחדר האוכל, 1925

בערב נאספנו בצריף. רחל, חברת הקבוצה, אמרה: 'כל עוד לא נעבוד את האדמה בעצמנו ולא נחיה בשוויון – לא נבנה כאן חברה חדשה.' משה, שהגיע מהעיר, ענה: 'אדמה חשובה, אבל בלי הכרה בינלאומית ובלי כוח להגן על עצמנו לא נחזיק מעמד.' יעקב, שחבש כיפה, הוסיף: 'ואל תשכחו שהשיבה הזאת היא גם המשך של אמונה ומסורת בנות אלפי שנים.' שושנה, המורה, חייכה: 'ומה יהיה כל זה בלי עברית, בלי ספרות ובלי חינוך?' כולם התווכחו עד מאוחר, וכולם קמו למחרת לעבודה.

1. זהו את הזרם הציוני שכל אחת מהדמויות מייצגת.

2. מה מלמד המשפט האחרון של המקור על היחסים בין הזרמים?

3. בחרו שתי דמויות והסבירו במה דומות עמדותיהן ובמה הן שונות.

חלק ג' – חושבים וכותבים

התאימו סיבה לתוצאה (כתבו את האות)

סיבה	אות	תוצאה
1. אנטישמיות ופוגרומים במזרח אירופה ומשבר האמנציפציה במערב		א. הקמת תנועת 'המזרחי' (1902)
2. הרצל האמין שרק הכרה בינלאומית תאפשר בית לאומי		ב. צמיחת חיבת ציון והתנועה הציונית
3. ויכוח בין המדיניים למעשיים		ג. הקמת הציונות הרוויזיוניסטית בידי ז'בוטינסקי (1925)
4. רצון לשלב לאומיות עם שמירת מצוות		ד. הקמת קבוצות וקיבוצים וההסתדרות הכללית
5. רעיונות סוציאליסטיים בקרב חלוצי העלייה השנייה		ה. הצעת הציונות הסינתטית של ויצמן (1907)
6. ביקורת על מדיניות ההנהגה הציונית בשנות ה-20		ו. פעילות דיפלומטית, הקונגרס הציוני והקמת ההסתדרות הציונית

שאלה לדיון וכתיבה

מה היתרון של תנועה שיש בה זרמים רבים, ומה הקושי בכך?

כרטיס יציאה: דבר אחד שלמדתי: _____ · שאלה שנשארה לי: _____